

Київський університет ім. Тараса Шевченка

На правах рукопису
УДК 806.0:801.5

ГЕТЬМАН Зоя Олексіївна

ЛІНГВІСТИЧНА МОДЕЛЬ ІСПАНСЬКОГО
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ:
ПРИНЦИПИ ГРАМАТИЧНОЇ ПОБУДОВИ
ДІАЛОГІЧНОГО ТЕКСТУ

Спеціальність: 10.02.05 - романські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук

Київ 1996

716 33.373
Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу
романських мов Київського університету ім. Тараса Шевченка.

Науковий консультант -	академік АН Вищої школи України, доктор філологічних наук, професор ЧЕРЕДНИЧЕНКО О.І.
Офіційні опоненти -	доктор філологічних наук, професор ПОМІРКО Р.С. доктор філологічних наук, професор РИЛОВ Ю.О. доктор філологічних наук, професор КРЮЧКОВ Г.Г.
Провідна установа:	Київський державний лінгвістичний університет

Захист відбудеться "12" квітня 1996р. о 10 год. на засіданні спеціалізованої ради Д 01.01.09 при Київському університеті ім. Тараса Шевченка за адресою: 252033, м.Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, актовий зал.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці університету (Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розіслано "6" серпня 1996р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради
кандидат філологічних наук,
доцент

Белова Белова А. Д.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферовану дисертацію присвячено вивченню загально-теоретичних питань іспанського розмовного мовлення, діалогічного тексту як конструкту розмовного мовлення і як своєрідної підсистеми тексту та його конструктивних одиниць. У роботі досліджуються граматики діалогічного тексту та її одиниці, виділені на базі традиційного синтаксису. Аналіз іспанського розмовного мовлення і діалогічного тексту в граматичному аспекті дозволив виявити системність граматичних (синтаксичних) одиниць у межах існуючої моделі іспанського розмовного мовлення, яка репрезентується діалогічним текстом. Усе це сприяло виділенню нового розділу синтаксису тексту в межах текстолінгвістики - інтераціональної граматики, що виникає на грані традиційного, стилістичного та експресивного синтаксису.

Актуальність теми. У зв'язку з появою текстолінгвістики як окремої галузі мовознавства, що за своєю суттю є гіперсинтаксисом, закономірним видається функціональний підхід до тлумачення відомих мовних одиниць, а через те нових видів грамастик, які неминуче відштовхуються від традиційного синтаксису. Саме завдяки цьому нам здається можливим розглядати традиційний синтаксис як потенційну основу для синтаксичної деривації. Розробка теоретичних основ іспанського діалогічного мовлення та граматики діалогічного тексту лише починається і названа галузь ніколи не вивчалася комплексно як відповідна система упорядкованих одиниць. Інтераціональний підхід до теоретичного визначення мови як знакової системи відкриває перспективи для комплексного дослідження іспанського діалогічного мовлення, текстуально організованого у межах композиційного стандарту діалогічного тексту. Поява окремих публікацій, присвячених

іспанському розмовному синтаксису (М. Кр'ядо де Валь, А. Нарбона Хіменес, А. Вігара Таусте, окремі розділи праць В. Байнхауера), поглиблюють знання про іспанське діалогічне мовлення у теоретичному і практичному аспектах. Теоретичне осмислення текстової організації іспанського діалогічного мовлення, визначення закономірностей функціонування синтаксичних одиниць іспанської мови у просторі діалогічного тексту, послідовне розмежування текстових одиниць та граматичних одиниць діалогічного тексту й їхня кореляція, розгляд специфічних усталених лінгвістичних явищ у граматиці діалогічного тексту здійснюється у межах нового виду іспанської граматики - інтеракціональної. Контекстова за своєю суттю, ця граматика дозволила виявити певну системність у мовленнєвій реалізації одиниць традиційного синтаксису у межах діадичного спілкування. Ширше, завдяки розкриттю механізму стандартизації нереченнєвих побудов граматики діалогічного тексту, вона сприяла проведенню кодифікації іспанського літературного розмовного мовлення на рівні граматики. Отже, об'єкт дослідження є комплексним і зазначеним у назві дисертації: іспанське розмовне мовлення у діалогічному тексті як конструкції діалогічної форми спілкування, який має певну граматичну побудову.

У прикладному аспекті отримані теоретичні результати дозволяють розглядати діалогічну комунікацію як діадичну мовленнєву діяльність. Її основу складає реплікування; вона спирається на архітектонічну і комунікативно-мовленнєву підсистему діалогічного тексту і зумовлює синтаксичні побудови та їхню комунікативну спрямованість. Тим самим визначається поведінка комунікантів і граматичне оформлення діалогічної комунікації у композиційному стандарті мовлення, яким є діалогічний текст. У

зв'язку з цим під час вивчення іспанської мови як іноземної в умовах штучно створюваних комунікативних ситуацій знання правил узгоджуваності граматичної комунікативної єдності конституентів діалогічного тексту є обов'язковим для успішної комунікації шляхом забезпечення зв'язності всіх підсистем діалогічного тексту. Практичне застосування результатів дослідження може використовуватися в практиці викладання іспанської мови за умови комунікативного підходу до викладання іноземних мов, при укладанні підручників та учбових посібників. Широкий спектр порушених проблем, пов'язаний з різними галузями лінгвістики (граматикою, лексикологією, стилістикою, соціолінгвістикою), та нетрадиційна методика аналізу діалогічного тексту дозволяють використовувати отримані висновки не тільки у відповідних мовознавчих курсах і спецкурсах, а й у суміжних з лінгвістикою дисциплінах - теорії мовленнєвої діяльності, герменевтиці. Таким чином, комплексне дослідження іспанського розмовного мовлення у межах композиційного стандарту діалогічного тексту видається новим і актуальним для мовознавства як у теоретичному, так і в практичному плані.

Основною метою проведеного дослідження є комплексне вивчення системно-функціональних зв'язків граматичних одиниць, які функціонують у просторі діалогічного тексту, корелюють з його відповідними одиницями і підлягають модифікаціям стосовно його підсистем у межах нового розділу текстолінгвістики - інтеракціональної граматики. Для досягнення поставленої мети розв'язується ряд конкретних завдань.

Завдання загальнотеоретичного плану.

1. Визначити місце іспанського розмовного мовлення як основи діалогічного тексту в системі поліфункціональної іспанської мови.

2. Зіставити критерії кодифікації іспанської літературної мови та іспанського літературного розмовного мовлення.

3. Подати діалогічний текст як підсистему тексту з урахуванням антропоцентричного та інтеракціонального характеру мовлення.

4. Проаналізувати загальні тенденції структурно-сислової схеми діалогічного тексту, виявити його текстові одиниці.

5. Виявити можливості інтеракціональної структури діалогічного тексту у межах його граматики, визначити одиниці граматики діалогічного тексту.

6. Дослідити специфіку формування одиниць інтеракціональної граматики, переглянути і розширити поняття про суть таких явищ, як предикативність і еліпсис, які є досить важливими для формування одиниць інтеракціональної граматики.

Завдання конкретно-дослідницького плану:

1. Розкрити в інтеракціональній граматиці елементарні перетворення іспанського словосполучення і речення.

2. З'ясувати структурні особливості таких одиниць інтеракціональної граматики, як діалогічна макрофраза і фразема, та механізм їхнього утворення.

3. Виявити системні взаємозв'язки речення і фраземи як синтаксичного деривата.

4. Розмежувати одиниці мови й одиниці мовлення в межах інтеракціональної граматики.

5. Роз'єднати текстові і граматичні одиниці діалогічного тексту.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що діалогічний текст як продукт мовленнєвої комунікації тлумачиться з позиції діалогічності мовленнєвої діяльності: у діалогічному тексті фіксується й експлікується загальнотекстова категорія діалогічності, яка не

може бути зведеною до окремої категорії адресативності і яка відтворює бінаправленість тексту. Конкретно наукова новизна визначається такими положеннями:

- визначено новий розділ текстолінгвістики - інтеракціональну граматику, яка займається вивченням механізму кореляції мовних одиниць у структурно-смісловій схемі діалогічного тексту;

- виявлено специфічні одиниці інтеракціональної граматики, а саме: діалогічну макрофразу і фразему, які утворюються завдяки потенційним можливостям одиниць традиційного синтаксису - словосполучення і речення;

- осмислено специфіку мовних явищ, що беруть участь у формуванні одиниць інтеракціональної граматики;

- проаналізовано співвідношення текстових одиниць діалогічного тексту й одиниць інтеракціональної граматики;

- показано роль іспанського літературного розмовного мовлення в структуруванні діалогічного тексту;

- розкрито взаємозв'язок усної і писемної форм іспанського розмовного мовлення;

- представлено загальну схему діалогічного спілкування.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження визначається запропонованим підходом у розробці нових принципів аналізу діалогічного тексту як конструкта діалогічної форми спілкування; обґрунтуванням концептуальних основ інтеракціональної граматики як граматики діалогічного тексту; виділенням нового розділу у текстолінгвістиці.

Методи і матеріали дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід до оцінки мовних і мовленнєвих явищ та діяльнісний підхід до мовленнєвої комунікації. Це зумовлює

застосування таких методів, як метод текстового спостереження та метод контекстуально-семантичного аналізу. Як допоміжні застосовувалися методи іманентного аналізу, спостереження, зіставлення одиниць, що досліджуються, дескриптивний метод. Базою для дослідження послужили діалогічні тексти з відповідними комунікативно-мовленнєвими регістрами, які відтворюють комунікативно-дискурсивні аспекти іспанського літературного розмовного мовлення, фіксовані в прозових і драматичних творах.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження викладені у праці "Текстовий аналіз композиційного стандарту іспанського діалогічного мовлення", у розділі колективної монографії "Мови європейського культурного ареалу: розвиток і взаємодія", у 43 статтях, у 32 тезах до конференцій, науково-методичних працях, а також були представлені в наукових доповідях на наукових і науково-практичних конференціях. За матеріалами дослідження був підготовлений і прочитаний на факультеті іноземної філології Київського університету ім. Тараса Шевченка спецкурс з граматики діалогічного тексту. Запропонована концепція була представлена у доповідях на кафедрах іспанської філології (1985р.), теорії та практики перекладу романських мов (1992р.), на Вченій раді факультету іноземної філології цього ж закладу (1993р.), на кафедрі іноземних мов Українського інституту міжнародних відносин (1991р.), в Інституті підвищення кваліфікації вчителів міста Києва (1991р.). Окремі висновки дослідження іспанського діалогічного мовлення були заслухані на філологічному факультеті Гаванського університету (1980р.), в Інституті мови та літератури Академії наук Республіки Куба (1980р.), на філологічних факультетах Мадридського

університету Комплутенсе (1989р.) та Гранадського університету (1996р.),

Положення, що виносяться на захист:

1. Діалогічний текст як мовленнєвий твір становить певний стандарт, що визначається зміною комунікативних ролей. За своєю архітектонікою він немає аналогів і не може бути змішаним з іншими видами тексту. Діалогічний текст у стилістичному аспекті характеризується варіативністю. Вона знаходить своє конкретне втілення в конотуванні лексичних одиниць і деяких граматичних побудов залежно від суспільно-практичної сфери застосування діалогічного тексту.

2. Діалогічний текст може об'єднувати у складі мовленнєвого цілого різні стильові стратифікації мови. Він не змішується з розмовним мовленням, яке визнається однією із форм національної літературної мови.

3. Загальні закономірності побудови діалогічного тексту (репліка, діалогічна єдність, тематичний блок) не вступають у протиріччя з функціональним вибором мовних форм залежно від його функцій, тобто у ньому пріоритетне місце відводиться стилістиці внутрішньої побудови.

4. Граматичні одиниці (фразема, речення, діалогічна макрофраза), які утворюють парадигми, є наслідком дії закономірностей конструювання конкретного мовленнєвого зразка діалогічного тексту. Слово, словосполучення і речення, котрі підлягають у діалогічному тексті актуалізації, утворюють висловлення. При цьому мовна форма відбирається із раніше визначених мовою можливостей, а саме - визначених внутрішньою

побудовою діалогічного тексту та функціональним вибором мовних одиниць.

5. Поняття діалогічного тексту і літературного розмовного мовлення визнаються корелюючими. Формою виявлення останнього є діалогічність як основна функціональна спрямованість. Граматичну норму в діалогічному тексті складають типізовані синтаксичні структури, які є обов'язковими у функціональних умовах діалогічності. Інтеракціональна граматична норма дозволяє адекватно виражати не тільки референтну, але й комунікативну (діалогічну) ситуацію спілкування за допомогою синтаксичних побудов внаслідок діалогічної мовленнєвої діяльності. Вона пов'язує мову і мовлення, з одного боку, та мову, мовлення і діалогічний текст як лінгвістичний конструкт діалогічного спілкування, з іншого.

6. Інтеракціональна граматична норма має універсальний характер і пов'язана з варіативністю мовних одиниць, гнучкістю синтаксичної моделі, прагматичним співвідношенням синтаксичних побудов, співіснуванням різноструктурних засобів вираження того ж самого значення.

7. Інтеракціональна граматики оперує тими ж одиницями, що і традиційна. При проведенні синтаксичного аналізу діалогічного тексту її базовим поняттям залишається речення. Синтаксичний аналіз діалогічного тексту спирається на його архітектонічну і комунікативно-мовленнєву підсистему. Інтеракціональна граматики репрезентує синтаксис діалогічного тексту, вона є контекстовою граматикою, хоча в її основі лежить контекстово вільний синтаксис.

8. Діалогічна макрофраза є одиницею інтеракціональної граматики, яка відтворює конкретний інтеракціональний процес як взаємодію суб'єктів, що знаходяться у суб'єктно-суб'єктних

відносинах. Вона репрезентує внутрішньо об'єднане синтаксичне ціле, яке має відповідну протяжність у просторі і характеризується вертикальною синтаксичною послідовністю горизонтальних висловлень, визначених рольовими стосунками комунікантів.

9. В інтеракціональній граматиці інтегрантом синтаксичної структури речення визначається словосполучення, що кваліфікується як синтаксичний дериват у процесі утворення фразем. В ієрархії мовних одиниць воно знаходиться між реченням та словом і набуває у діалогічній макрофразі комунікативної значущості. Отже, в інтеракціональній граматиці комунікативно-прагматичними одиницями є слово, словосполучення, речення.

10. Інтеракціональна граматика поєднує граматику ремітента і респондента на відміну від традиційної граматики та комунікативної лінгвістики і будується за принципом "мовна форма - зміст, смисл".

Обсяг і структура роботи. Обсяг основного тексту дисертації становить 390 сторінок. Дисертація складається із вступу, двох частин (відповідно - 3 і 4 глави), загальних висновків, бібліографії, до списку якої занесено 709 назв, у тому числі 372 іноземними мовами. Список використаної художньої літератури нараховує 103 позиції.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першій частині "Іспанська літературна норма та теорія діалогічного мовлення" проаналізовані та критично осмислені основні положення про іспанське літературне розмовне мовлення як різновид національної мови, про композиційний стандарт іспанського діалогічного мовлення (яке представлено таким лінгвістичним конструктом, як діалогічний текст) та про функціональні різновиди діалогічних текстів у межах запропоно-

ваної концепції інтеракціонального підходу до діалогічного спілкування.

Іспаномовні дослідники відстають певним чином від сучасної тенденції вивчення іспанського літературного розмовного мовлення у процесі мовленнєвого спілкування, а саме його функціонування у різних видах текстів. Розмовне мовлення привертає увагу іспаномовних дослідників лише з кінця 70-х років ХХст. Запропонований Г. Сальвадором термін "феміологія" ("фемологія") скоріше стосується вивчення діалектів іспанської мови Піренейського півострова та латиноамериканських діалектів (термін, прийнятий іспанськими вченими) у межах розмовного мовлення. З цього факту випливає проблема співвідношення іспанського розмовного мовлення та іспанського літературного мовлення. В іспанській лінгвістиці відзначаються такі опозиції, як розмовне мовлення - писемне мовлення (В. Байнхауер), книжне мовлення - літературна мова - просторіччя (Т. Сандру Ольтеану), парадигматичні відносини розмовного мовлення з літературною мовою (М. Секо). Контекстовий підхід до розмовного та літературного мовлення пропонує А. Нарбона Хіменес; Х. Поло підходить до даної проблеми з точки зору стилістичної стратифікації іспанського розмовного мовлення, змішуючи при цьому поняття "розмовне мовлення" та "стиль", ширше - "розмовне мовлення", "діалектне мовлення", "мовлення конкретного автора" (персоналії). Р. Альфаро називає розмовне мовлення "фамільярним стилем".

До цього часу не визначено поняття "іспанське розмовне мовлення". Проблема ускладнюється поліфункціональністю іспанської мови, яка викликає подальше ускладнення визначення меж іспанського розмовного мовлення. Вважаємо, що дати

однозначне визначення феномена літературного розмовного мовлення навряд чи можливо. По-перше, воно не може ототожнюватися з діалогом, оскільки функціонує в діалозі як одній із форм мовленнєвої діяльності. Про це промовисто свідчать праці М. Крьюдо де Валя, який вперше в іспаністиці зробив спробу описати розмовне мовлення в загальній теорії діалогу. По-друге, літературне розмовне мовлення може бути представленим, згідно з каналом комунікації, усною або писемною формами, які реалізують опозиції "безпосередня ситуативна прикріпленість" :: "опосередкована ситуативна прикріпленість". Таким чином, літературне розмовне мовлення є формою існування полінаціональної іспанської мови у двох різновидах - усній та писемній формах, що не допускає опозиції літературній мові або стильовій стратифікації, діалектній стратифікації полінаціональної мови. Розмовне мовлення є загальним поняттям і, на нашу думку, однією із форм існування мови. Ця форма не є однорідною; літературне розмовне мовлення становить один з її складників. Крім того, залежно від типу тексту (усна форма або писемна), який репрезентує розмовне мовлення та відтворює ситуацію спілкування, розмовне мовлення може мати характеристики як літературного (кодифікованого) розмовного мовлення відповідно до сфер вживання в суспільній діяльності носіїв мови (стилістична стратифікація літературного розмовного мовлення), так і нелітературного розмовного мовлення, для якого не характерна кодифікація.

Якщо визнати правомірною тезу про те, що розмовне мовлення є різновидом національної літературної мови, тоді, за нашими спостереженнями, диференціація національних варіантів іспанської мови здійснюється саме на рівні мовлення і, зокрема, розмовного

мовлення. Національному варіюванню більш підпорядкована референтна ситуація, ніж комунікативна. Саме цим можна пояснити той факт, що варіативність значно частіше спостерігається на лексичному рівні, ніж на граматичному. Коли йдеться про національну варіативність іспанського розмовного мовлення у межах комунікативної ситуації, яка у сукупності з референтною ситуацією складає специфіку діалогічного тексту, то вона пов'язана з національно-культурною специфікою соціальної інтеракції.

Загальна характеристика розмовного мовлення поліфункціональної іспанської мови випливає з історизму іспанської мови: стандарт поліфункціональної мови виявляється віртуальним відносно мовленнєвої реалізації. Історизм мови співвідноситься з внутрішніми процесами знакової системи; історизм мовлення - з процесами, які мають місце у межах сфери функціонування мови, тобто в суспільстві. Літературне розмовне мовлення - це лише один з різновидів літературного мовлення, яке регулюється літературною нормою. Іспанське літературне мовлення регулюється мовленнєвою нормою, загальною для усіх національних варіантів. Норма літературного розмовного мовлення коливається в конкретних національних варіантах іспанської мови; вона базується на єдиній нормі поліфункціональної іспанської мови і випливає із загальноіспанського стандарту літературного мовлення. Норма мовлення регулюється мовною компетенцією як базисом і мовленнєвою компетенцією як надбудовою. Мовна норма лежить в основі історичної мови; мовленнєва норма характеризує кожний окремий варіант поліфункціональної мови і конкретну сферу його практичного вживання. В останньому випадку мовленнєва норма співвідноситься зі стилістичною; мовна норма спільної іспанської

мови характеризується відносною стабільністю, обов'язковістю для всього мовного ареалу, пов'язаністю із системою мови, варіативністю різнорівневих одиниць, закладених цією системою. Норма загальнолітературного іспанського мовлення, як нам здається, характеризується динамізмом, зумовленістю системою мови, пов'язаністю з комунікативною ситуацією.

Якщо визнати базис, національну літературну мову, як кодифіковане явище, тоді слід визнати також і право літературного розмовного мовлення на кодифікацію. Разом з тим кодифікація національної літературної мови і літературного розмовного мовлення якісно різні. Кодифікація першої - це кодекс правил відносно системи мови; кодифікація літературного розмовного мовлення - це зведення правил відносно двох типів ситуацій, які лежать в основі міжособового спілкування, відносно типу тексту. Вважаємо за доцільне ввести поняття діалогічної кодифікації, яка ґрунтується на принципі реплікування. Текстова кодифікація діалогічного тексту - це, наприклад, закріплення певних значень за питанням і відповіддю:

ALBA. - ¿Qué pensabas?

MARCOS. - Que esta vez era posible que quisieras... recibir a alguien

(A. Sastre).

Діалогічній кодифікації підлягають апелятиви та "перемикачі" теми, звернення, засоби виходу з комунікації, зокрема фраземи-діалогізми, засоби, що стимулюють комунікацію, тощо.

У межах соссюрівської дихотомії "мова - мовлення" підлягають перегляду одиниці граматичного рівня. При цьому слід виходити з таких принципів теорії мовознавства: мова - це система знаків, мовлення - це система мовленнєвих дій; мова і мовлення мають власні одиниці, які є конгруентними, але не тотожними; комунікативний намір мовної одиниці носить віртуальний характер,

одиниця мовлення реалізує певний комунікативний намір у конкретному соціально-мовленнєвому контексті; функцію одиниць мовлення регулює стала мовленнєва схема тексту, що відповідає жанрово-композиційному стандарту спілкування.

Будь-яке спілкування передбачає інтерсуб'єктивну комунікацію: мовленнєва комунікація взагалі пов'язана з принципом діалогічності мовлення (ідея М. М. Бахтіна). Завдяки антропоцентричності мовлення конверсія мови у мовлення здійснюється як перехід віртуальних концептів у концепти конкретних мовленнєвих феноменів. Інтераціональну діяльність, що інтерпретується нами як різновид текстової, слід розглядати як безперервний етно-соціокультурно-психологічний континуум. Останній самостійно відтворює суть і структуру вербальної поведінки, яка регулюється мовною і мовленнєвою компетенціями комунікантів.

До композиційних схем мовлення належать різні види текстів як фіксованих усномовленнєвих, так і письмових повідомлень. На наш погляд, слід розрізнити такі поняття, як текст і дискурс: дискурс структурує текст, тобто під ним слід розуміти мовленнєву діяльність, у той час коли текст є результатом цієї діяльності. Оскільки текст входить у систему комунікації, головною рисою якої є комунікативність, то систему тексту слід визначати як сукупність зв'язаних та співвідносних, цілісних, внутрішньо упорядкованих об'єктів. Тексти не є однорідними ні функціонально, ні структурно через те, що континуум реальної дійсності різноманітний. Тексти пристосовуються до умов комунікативного середовища, яке визначається як фрагмент дійсності, що пізнається та розчленовується суб'єктом згідно з його когнітивним станом. Завдяки антропоцентричності тексту, середовище його

функціонування обов'язково включає в себе респондента з його когнітивним станом; це дозволяє доповнити визначення середовища функціонування тексту прагматичними умовами міжособових відносин. Пристосування системи тексту до комунікативного середовища здійснюється завдяки саморегуляції, що впливає не лише на зміст якісного характеру, а й змінює саму структуру тексту. У дослідженні діалогічний текст визначається як відповідна підсистема тексту, що має свою жанрову специфіку і характеризується трьома компонентами: сферою функціонування, тематикою і ситуацією спілкування. Ця підсистема має свою композиційно-комбінаторну організацію, специфічну форму завдяки діадичній міжособовій взаємодії. Діалогічний текст прийнято розглядати як жанрово-композиційний стандарт побутового спілкування та художньої літератури. Вважасмо за потрібне наголосити передусім на тому, що його релевантною категорією є загальнотекстова категорія діалогічності. Текстова категорія діалогічності визначається на базі концепції діалогічності спілкування та мислення, згідно з якою вона представлена в будь-якій сталій мовленнєвій схемі, якою є текст. Вона експліцитно присутня у діалогічному тексті, в його жанрово-композиційній схемі; в інших сталих мовленнєвих схемах діалогічна структура як носій цієї текстової категорії може влітатися в семантико-прагматичну структуру тексту і бути при цьому вербально імпліцитною. Обов'язковою властивістю діалогічного тексту є наявність у ньому діалогічної структури, співвідносної з комунікативною ситуацією. Діалогічна ситуація стандартна за своїми параметрами і регулюється жанрово-композиційними схемами діалогічного тексту та їхніми нормами.

Функціональність тексту базується, насамперед, на такому понятті, як "комунікативність" - здатність нести організовану і цілеспрямовану інформацію в таких формах мовлення, як монологічне, діалогічне, описове. Текст, незалежно від його жанрово-стилістичної приналежності, становить відповідну багатоярусну систему, конституенти якої вступають в ієрархічну взаємодію. Дискретність тексту виявляється нами на внутрішньотекстовому та граматичному рівнях. Внутрішньотекстовий рівень включає авторський задум і комунікативність. У діалогічному тексті виявляється така його внутрішньотекстова особливість, як безпосередня реакція-відповідь на авторський задум. Під авторським задумом ми розуміємо комунікативні взаємопов'язані інтенції ремітента і респондента. Це положення правомірне як для усного діалогічного тексту, так і для його писемної фіксації. Крім того, діалогічний текст у художньому творі передбачає інгерентну наявність третьої особи з авторським "надзадумом", що діє в межах діалогічного макротексту, який утворюється шляхом нанизування мікродіалогів, кожний із своїм задумом. Дискретність художнього діалогічного тексту маніфестується на внутрішньотекстовому рівні у вигляді "конститутивного моменту" (термін М.М. Бахтіна), який складається з "авторського надзадуму" та множинності авторських задумів. У зв'язку з зазначеною дискретністю художнього діалогічного тексту літературне розмовне мовлення аранжується відповідно до "надзадуму" та безлічі "задумів". Беручи до уваги множинний характер особи ремітента і респондента, а також автора художнього діалогічного тексту, слід відзначити національне варіювання літературного розмовного мовлення в художньому діалогічному тексті. Але, як вже раніше зазначалося, це варіювання

торкається здебільше лексичного наповнення композиційно-структурної схеми діалогічного тексту, сама схема становить універсалію.

Породження діалогічного тексту пов'язане з таким поняттям, як компетенція. Тріада "мова - мовлення - мовленнєва діяльність" дозволяє встановити такі кореляції: мова - мовна компетенція, мовлення - мовленнєва компетенція, мовленнєва діяльність - інтеракціональна компетенція. Розподіл вербальної компетенції на мовну та мовленнєву деякою мірою є умовним і має прикладний характер: комунікативна компетенція полягає у практичному володінні мовною компетенцією, в умінні вживати мовні одиниці. Інтеракціональна компетенція пов'язана із знанням внутрішньомовних та зовнішньомовних чинників протікання мовленнєвої комунікації. У діалогічних текстах інтеракціональна компетенція є необхідною для виявлення синтаксичних умов вживання тієї або іншої конструкції у відповідності до умов реплікування. Її можна визначити як окреме виявлення комунікативної компетенції. Комунікативну компетенцію слід розглядати як здатність мовця привести можливості конкретної комунікативної одиниці, яка характеризується варіативністю, у відповідність з обставинами і характеристиками комунікативного акту. Інтеракціональна компетенція маніфестується у здатності комуніканта відбирати із відповідного інвентаря мовних знаків та правил їхньої сполучуваності граматичні одиниці з метою утворення такої мовленнєвої структури, як діалогічний текст.

На граматичному рівні конститuentами мовленнєвої одиниці вищого порядку є слово, словосполучення, надфразова єдність. Якщо граматику тексту керується принципом граматичності структури,

який передбачає відповідність граматики комунікативній компетенції, тоді інтеракціональна компетенція полягає в усвідомленні синтаксичних умов використання тієї або іншої конструкції у композиційному стандарті діалогічного тексту. Граматичність структури полягає у дотриманні правила сполучуваності слів у мовленнєвих послідовностях та адекватності цих послідовностей ситуації, в якій вони вживаються. У діалогічному тексті послідовність не лише горизонтальна, а й вертикальна, тобто у дію вступають механізми інтеракціональної компетенції, які акумулюють мовну компетенцію, мовленнєву компетенцію та поведінку комунікантів.

Специфіка коду діалогічного тексту пов'язана з його інтеракціональною структурою і має такі ознаки: фраземізація та ситуативна прив'язаність. Явище фраземізації пов'язане з існуванням мінімальних структур - фразем, які поза діалогічним текстом не можуть бути семантизованими:

TRINI. - Buenos, señora Generosa. ¿Por el vino?

GENEROSA. - Sí. Y a la lechería

(A. Buero Vallejo).

Вони обов'язково інкорпуються у граматичні структури більші за обсягом і є складовою частиною структурних формувань, що співвідносяться з архітектонічною одиницею діалогічного тексту - діалогічною єдністю. Структурні формування набувають характеристики діалогічної макрофрази, поліпредикативного утворення:

ESTEBAN. - Florencia, ¿el doctor no le ha dicho a usted nada?

FLORENCIA. - Nada, ¿de qué?

ESTEBAN. - De una herencia que pertenece a Raimundo, de un nombre, que es el suyo, y él no ha llevado nunca.

FLORENCIA. - Nada me ha dicho, se lo aseguro a usted. Yo nada sabía
(J. Benavente).

Ситуативна прив'язаність граматичних структур як визначальна ознака коду діалогічного тексту виявляється у тому, що синтаксична структура пристосовується як до самої діалогічної ситуації, так і до реплікування. У широке поняття ситуативної прив'язаності входять різні мовні явища і, насамперед, еліптичність та імпліцитність. Перше відноситься до структури, друге - до смислу граматичної конструкції.

Оскільки у межах інтеракціональної граматики спостерігається зв'язок між структурою мови і мовленням, то в ній виявляється інтерсистемна дистрибуція синтаксичних засобів, яка відтворює специфіку їхньої стилістичної реалізації у діалогічному спілкуванні. При цьому спостерігається певний зв'язок між текстом і стилем. Завдяки цьому виникає різниця між стилями мови і стилями мовлення. Стилі мови співвідносяться з граматичною системою мови, стиль мовлення - з граматичними підсистемами відповідних текстів, для діалогічного тексту - з інтеракціональною граматикою. За В.В. Виноградовим, мовленнєві стилі орієнтуються на ситуацію мовлення. Дослідник визначає два боки мовленнєвих стилів: лінгвістичний як особливості побудови мовлення (що важливо для специфічної архітекτονіки діалогічного тексту) та екстралінгвістичний, який відбиває особливості ситуації спілкування (для діалогічного тексту - це діалогічна структура ситуації спілкування та антропоцентричність мовлення). На нашу думку, функціональні стилі можна диференціювати на рівні мовлення на основі таких параметрів: емоційно-ситуативного, функціонально-ситуативного, соціально-ситуативного. У сучасному підході до стилю всі ці параметри змішані. Вважаємо, що складові стилю слід шукати у тексті та у стереотипності одиниць різних мовних рівнів у цій композиційній

структурі, яка регулюється мовленнєвою нормою, притаманною тексту відповідно до його сталої структурно-змістовної схеми. Наступна інтерпретація, яку ми пропонуємо, є доцільною при проведенні стилістичної диференціації діалогічних текстів. Завдяки своїй композиційній схемі діалогічний текст відтворює ситуативні параметри спілкування і, передусім, функціональні. Стереотипність охоплює не тільки, і не стільки сталі структурні схеми синтаксичних побудов, вона стосується, насамперед, динаміки цих побудов, що знаходить конкретне втілення у структурних модифікаціях схеми речення в умовах діалогічного спілкування і виявляється завдяки наявності діалогічного спілкування. Стереотипність у діалогічному тексті має тенденцію до граматикалізації, тобто становить характеристику інтеракціональної граматики, хоча в лексичному плані вона також заслуговує на увагу.

Текст та стиль зв'язуються через стилістичну можливість використання одиниць мови для першого - у синтагматичному аспекті, для другого - у парадигматичному. Типологія діалогічного тексту визначається функціональною цілеустановкою, що пов'язано з референтною та комунікативною ситуаціями, які лежать в основі діалогічного тексту. При стилістичній диференціації діалогічного тексту береться до уваги також позамовна ситуація як жанрово-стилістичний набір. З першої тези випливає наявність у діалогічному тексті двох смислових ліній: предметно-логічної і ситуативної. Предметно-логічна лінія може бути типологізованою лише у термінах логіки, вона пов'язана з наміром мовця відносно судження або системи суджень щодо їхньої істинності або хибності, основу чого становить аргументація як система доказів. У діалогічному тексті можна виділити численні типи аргументації і, як

наслідок, такі підтипи діалогічного тексту, як алетичний та акціональний. Алетичний діалогічний текст обґрунтовує події, оцінюючи їх тим чи іншим способом:

- Yo no rebajaría los precios, pero si puedo dar una comisión a ustedes, si es que ustedes me dejan tener un almacén en la caseta. En este papel se explica por escrito.

Vicente colocó el sobre junto al cenicero y la botella de cerveza.

- Si usted se molesta en leerlo, verá que yo ...

- Vicente, comprendo su idea. Usted, que pretende ser el único proveedor de la colonia, ofrece sus condiciones. ¿No es eso?

(J. Garcia Hortelano.)

В акціональних діалогічних текстах ставиться за мету викликати вербальну або поведінкову реакцію респондента на спонукання через доказ, переконання, ствердження, запитання:

- No tema nada, Olga. ¡Se ha puesto usted a temblar!

- Soy una tonta - se excusó, reponiéndose.

- Hay veces que por una insignificancia, como ahora, me asusto...

(L. Spota.)

Якщо визначення алетичних та акціональних діалогічних текстів базується на номінативному змісті висловлення як основного смислового елемента діалогічного мовлення, то так звані суб'єктивовані діалогічні тексти ґрунтуються на комунікативному змісті висловлення, який співвідноситься із самим актом комунікації та комунікантами:

ELISA. - No, no. ¡Mi Susurrito, mi santa, santa mía!

SUSURRITO. - Así, así; llora conmigo. Me asusta que no llores

(J. Benavente).

Контекстивно-варіативне членування діалогічного тексту передбачає різні форми комбінації мовленнєвих комунікативних засобів для формування відповідного інформаційного значення: алетичного, акціонального, суб'єктивованого. Загальновизнаним є зв'язок між ініціюючою та респонсивною репліками. У зв'язку з цим

ми виділяємо опціональні ініціюючі репліки, які обов'язково мають корелювати з респонсивними репліками у таких варіантах: афірмативному/негативному та апробативному/дискрепантному:

JOVEN. - Buenos días.

SEÑOR. - Buenos días. ¿A la oficina?

JOVEN. - Sí, señor. ¿Usted también?

SEÑOR. - Lo mismo. (Bajan emparejados.) ¿Y esos asuntos?

JOVEN. - Bastante bien. Saco casi otro sueldo. No me puedo quejar. ¿Y usted?

SEÑOR. - Marchando. Sólo necesitaría que alguno de estos vecinos antiguos se mudase, para ocupar un exterior. Después de desinfectarlo y pintarlo, podría recibir gente.

JOVEN. - Sí, señor. Lo mismo queremos nosotros

(A. Buero Vallejo).

Неопціональні ініціюючі репліки можуть мати тільки один варіант респонсивних реплік:

- ¿Es usted, Bartolo?

- Sí, ¿Con quién hablo?

- Con el alcalde

(I. Alvarez de Toledo).

Частина друга "Діалогічний текст як об'єкт інтеракціональної граматики" присвячена розгляду теоретичних передумов формування інтеракціональної граматики та її одиниць.

Якщо реплікування індивідуалізує діалогічний текст, то у структурі діалогічного тексту, крім реплік, на рівні надфразової єдності виділяємо діалогічну єдність як інтегровану структуру, яка становить єдність предметно-тематичного плану і однотипність мовної реалізації поміж ініціюючою і розв'язуючою репліками і яка є логіко-семантичною єдністю. Тематичний блок кваліфікується як семантико-функціональне утворення, смислова одиниця діалогічного тексту.

Слід виділити два типи реплік за їхньою роллю у відтворенні змістовної зв'язності діалогічного тексту: **референційноформуючі**, що відтворюють референтну ситуацію, і **текстоформуючі**, до останніх належать метатекстові структури, які виконують комунікативно-прагматичні функції. Вищезазначені одиниці архітектонічної підсистеми діалогічного тексту корелюють з певними елементами граматики діалогічного тексту через те, що архітектонічна підсистема задає не тільки свої конструктивні елементи, але й власні види конструкцій, тобто власну граматику зі своїми одиницями.

Абстрактна схема діалогічного тексту будується за аналогією до схеми речення, але на вищому ієрархічному рівні за нижчими абстрактними схемами мовних одиниць. Отже, граматика діалогічного тексту пояснює механізм предикціонування граматичних структур в ієрархії його конституснтів. В інтеракціональній граматиці елементарним перетворенням підлягають слова, словосполучення, речення. Під елементарним перетворенням слід розуміти еквівалентні щодо смислу модифікації синтаксичної одиниці. Фактично йдеться про незначні зміни смислу: вони пов'язані з граматичною варіативністю синтаксичних одиниць і стилістичною маркованістю.

Щодо слова, то в інтеракціональній граматиці йому відведено роль будівного матеріалу не тільки словосполучень і речень, а й власне інтеракціональних одиниць - фразем. Поєднання номінативності і комунікативності у слові становить його елементарне перетворення в інтеракціональній граматиці. Будь-яка одиниця мови акумулює номінативність і комунікативність, коли співвідноситься з

позамовною дійсністю, опосередковано виявляючи предикативність на синтаксичному рівні.

Словосполучення утворюють складні номінативи (див. праці О.С. Кубрякової) з інгерентною предикативністю, яка поєднується з діалогічною в інтеракціональній граматиці. Щодо елементарних перетворень речень в інтеракціональній граматиці, то їх ускладнення позамовною дійсністю викликає зміни на периферії, не торкаючись ядра. Елементарні перетворення речення здійснюються завдяки номінативним одиницям, які, в свою чергу, також підлягають перетворенням. Речення в інтеракціональній граматиці зберігає свою двочленність і є базою для утворення одиниць інтеракціональної граматики - фраземи і діалогічної макрофрази.

Діалогічна макрофраза становить семантико-синтаксичну одиницю надфразової синтактики. Вона утворюється співвідносними висловами, граматично оформленими реченнями, словосполученнями, окремими словами. При цьому співвідносні висловлення знаходяться у відносинах предикативної та темарематичної залежності й утворюють комунікативно-структурну завершеність. Принцип об'єднання формативів діалогічної макрофрази - прагматико-тематичний. Діалогічна макрофраза притаманна синтаксису тексту і є одиницею рольової граматики, як і "ненормативні" структури, котрі, за нашою термінологією, формують фраземи. Останні існують лише у структурі діалогічної макрофрази. Це означає, що в ній мають місце відношення комунікативного рівня, і тому вона виділяється на гіперсинтаксичному рівні. Разом з тим утворення діалогічної макрофрази ґрунтується на перетині та взаємодії мовних рівнів. На неї екстраполюються характеристики надфразового рівня. Синтаксичний

зв'язок поміж діалогічних макрофраз - теж надфразовий. Отже, діалогічну макрофразу ми визначаємо як специфічну надфразову структуру у межах інтеракціональної граматики:

TINTIN. - Sí, sí; vamos a hacer una casa de campo.

FEDERICO. - Sin torre; muy bajita, un piso nada más

(J. Benavente).

У діалогічній макрофразі представлені текстові відносини "суб'єкт-суб'єкт", які визначають її формальну структуру. Референцію діалогічної макрофрази складають відношення між об'єктами реальної дійсності, і вона відображується через текстові елементи. Фраза семантизується через референцію: встановлюються зв'язки між екстралінгвістичними об'єктами, відношеннями і відповідною структурою у межах діалогічної макрофрази. Діалогічні макрофрази завжди двочленні завдяки спільності епістемічних концептів ремітента та респондента, які відтворюються у висловленнях - формативах діалогічної макрофрази.

Кожний форматив діалогічної макрофрази слід розглядати як синтактико-семантичну структуру відповідної комунікативної спрямованості. При цьому співвідносяться дві взаємозумовлені та взаємозв'язані комунікативні функції: стимулююча (яка включає такі функціонально-комунікативні форми мовлення, як повідомлення, запитання) і реактивна (як відношення до стимулу через повідомлення, запитання, спонукання, оцінку). Отже, діалогічна макрофраза акумулює у собі два компоненти: змістовно фактуальну інформацію і прагматичну установку.

У діалогічній макрофразі існує семантичне ядро (ініціююча репліка), яке, подібно до предикату, задає відповідне число аргументів, тобто семантичних актантів. На цій підставі діалогічні

макрофрази можна формалізувати за структурними схемами, з одного боку, та за семантичними, з іншого. Їхня структурна формалізація базується на дистрибуції формативів. Домінуючою є вертикальна дистрибуція - власне діалогічна, яка полягає у проспективному входженні формативів, які є еквівалентними. Під еквівалентністю слід розуміти появу двох або більше одиниць в одному текстовому просторі. Діалогічна макрофраза має різний текстовий простір. Якщо еквівалентність - релевантна ознака вертикальної дистрибуції, тоді релевантною ознакою горизонтальної - є послідовність, яка полягає у лінійній сполучуваності ієрархічно залежних і зв'язаних одиниць. Визначення меж діалогічної макрофрази регулюється потенційною катафоричністю базового формативу, оскільки він передбачає продовження, та потенційною анафоричністю другого формативу, яка полягає в анафоричній відсиці одного формативу до другого. Таким чином, конструктивною ознакою діалогічної макрофрази є сукупна структура вертикального та двох горизонтальних синтагматичних рядів. Домінуючим виступає вертикальний синтагматичний ряд, завдяки якому можлива асиміляція, котру слід тлумачити оготожнюванням, або імпліцитністю, що призводить до фраземізації.

Існує обмеженість на сполучуваність формативів діалогічної макрофрази. Виділяємо такий набір обмежень: комунікативні аспекти організації діалогічного тексту, поєднання мовної предикативності з контекстовно-мовленнєвою, розвинений апарат лексичних функцій як маркерів діалогічної макрофрази, що утворюють її дискурсивну рамку.

З точки зору своєї граматичної характеристики діалогічна макрофраза утворює єдиний змістовно-граматичний ряд, формативи

якого об'єднані актантними або атрибутивними відношеннями. Актантна конфігурація передбачає зв'язок формативів за типом управління:

- ¿Está el señor alcalde?
- ¿De parte de quién?
- Del Sr. juez.
- Un momento

(I. Alvarez de Toledo).

Атрибутивна конфігурація пов'язує один форматив з іншим за типом прилягання або узгодження:

- ¿En qué calle?
- Mesón del Duque, al final

(I. Alvarez de Toledo).

Значені конфігурації діалогічної макрофрази встановлюються завдяки явищу предикативної оберненості. Йдеться про те, що предикативи діалогічної макрофрази потребують переконструювання відповідно до парадигматичних відносин усередині діалогічної макрофрази.

Діалогічні макрофрази як одиниці інтераціональної граматики здатні утворювати синтактико-комунікативні парадигми та бути розкласифікованими за семантичними схемами. Семантико-комунікативні типи діалогічних макрофраз бувають інформативними (розповідні, дескриптивні, десигнативні) та акціональні. Процес формування діалогічних макрофраз базується на принципах функціонування мовних одиниць у мовленні; при цьому мають місце такі явища, як редуплікація, ампліфікація, експлікація, компресія, субституція, розгортання предиката або доповнення, силепсис.

У діалогічному тексті слід виділити два загальні види зв'язку: **інтертекстуальний**, **притаманний архітектонічній підсистемі діалогічного тексту**, та **інтратекстуальний**, що охоплює його

комунікативно-моленнєву підсистему. В архітектонічній підсистемі когерентність забезпечується редуплікацією через проспекцію [ретроспекцію]. У комунікативно-моленнєвій підсистемі інтеракціо-нальний характер зв'язності слід розуміти як напрямок комунікативної інтенції. Узагальнені види зв'язку у діалогічному тексті, таким чином, мають свій власний простір дій. Під ним слід розуміти референційну функцію лінгвістичних елементів у межах певного відрізка діалогічного тексту, а саме його конститuentів або одиниць його граматики: дейктичний, модальний, дистрибутивний, часовий та пресупозиційний простори.

В інтеракціональній граматиці нами вводиться поняття "категорія векторності", під якою слід розуміти узагальнене значення лінійності, послідовності, направленості. До мовних механізмів її оформлення слід віднести конкатенацію, яка вміщує приєднання або синтаксичну інсіденцію та текстовий нексус у вигляді сурядності або підрядності; реітерацію з субститутивним зв'язком у вигляді анафори-катафори та різними видами редуплікації, репрезентації; супресію, до якої належить згортання структури, еліпсис, фраземізація, апосіопеза; епіфатизацію другого формативу діалогічної макрофрази за допомогою *lo que*-структур; парентези питального типу: ¿verdad?, ¿es verdad?, ¿eh?, ¿qué le parece?; слова-речення *sí, no* та їхні замісники. Категорія векторності може бути виявленою лише на надфразовому рівні й у межах інтеракціональної граматики. Вона не вступає у протиріччя з власне текстовими видами зв'язку, притаманними усім відомим сталим схемам тексту, зокрема діалогічному: тема-рематичний, пресупозиційний та логічні зв'язки причинно-наслідкового характеру. Вона вміщує прагматичний зв'язок формативів діалогічної

макрофрази, формативи якої узгоджуються за іллокутивною функцією.

На синтаксичному рівні внутрішні зв'язки у лінійному ланцюжку діалогічного тексту здійснюються через кореляцію, пресупозицію і соположення; на рівні морфологічних показників - через категорію часу, рідше роду та числа іменників і займенників; на комунікативному рівні - через необоротне посування тем і рем відповідно до комунікативно-інтенціональної спрямованості. З точки зору текстової перспективи та комунікативного динамізму доречно говорити про акомодацию засобів зв'язку. Вона передбачає використання усіх без винятку засобів зв'язку для забезпечення когезії та когерентності і зумовлює семантичні зміни самих конекторів на підставі їхнього входження у конкретну мовленнєву ситуацію, тобто смислове пристосування до умов функціонування.

Механізм поєднання компонентів діалогічного тексту в єдиний комплекс дозволяє стверджувати, що в його структурній організації беруть участь сполучники і сполучникові утворення, граматичним значенням яких є поєднання одиниць мовлення. Однак, у групу "скріп" потрапляють й інші службові частини мови, зокрема частки, а також повнозначні частини мови: прислівники, дієслівні звороти, займенники. Внаслідок широкого контексту і конкретної граматичної ситуації останні зазнають лексико-семантичних змін.

Парадигма інтеграційних граматичних побудов пов'язана безпосередньо з порушенням послідовності мовлення у діалогічному тексті як у межах однієї репліки, так і в межах діалогічної макрофрази. Йдеться про явище апосіопези, яке пов'язане з передачею суб'єктивно-модальних значень у діалогічному тексті:

PEPE. - El mejor recuerdo que su amigo se lleva de Moraleda es... ¿Lo digo?

CARLOS. - Claro que lo dirás... No es que me importe, puedes decirlo
(J. Benavente).

Вважається, що це явище характерне для емоційно-оцінних речень та речень характеризує, які не мають у своїй семантичній структурі оцінного компонента. Оцінна модальність формується саме апокопічною конструкцією та пресупозиційним компонентом в її семантичній структурі. Якщо апокопічна конструкція констатує реальний стан речей, тобто об'єктивну модальність по відношенню до предмета мовлення, тоді синтаксично зумовлена апокопічною конструкцією модальність скоріше відноється до ремітента, підкреслюючи його збуджений стан і, відповідно до цього, його поведінку і вплив на респондента, регулюючи цим модальність висловлення останнього.

Апокопічні структури є елементами розмовного синтаксису; в діалогічному тексті вони виконують роль сигналів розмовності. Явище апосіопези слід виділяти в інтеракціональній граматиці, беручи до уваги немовний ряд. Апокопічні структури спираються на стандартизовані загальномовні моделі, тобто вони співвідносяться з повною структурною схемою відповідного типу речення, на основі якої завдяки комунікативно-синтаксичній організації речення можлива реконструкція їхньої комунікативної самодостатності. В основі апосіопези лежить відома тенденція розмовного синтаксису до некомплетивності. Помилково вважати апокопічні конструкції незакінченими висловленнями. З опорою на загальну інформацію вони кваліфікуються нами як рекурентні, притаманні граматиці системі іспанської мови, що функціонують у певній формі мовлення, а саме у діалогічній.

У діалогічному тексті некомплетивність пов'язана з наявністю єдиної ситуації і має компенсаційний характер за рахунок збереження предикативності. Якщо взяти окрему репліку, то вона некомплетивна щодо синтаксичної структури, співвідносної з нею; репліка як компонент діалогічної макрофрази не може бути некомплетивною через те, що вона імплікує синтаксичну структуру попереднього компонента. При цьому слід розрізнити три окремі явища: текстову імплікацію, еліпсис і фраземізацію. Ці три явища мають єдину основу - компресію іспанського висловлення. Структурно некомплетивні реченнєві конструкції функціонують у мовленні як завершені комунікативні одиниці. У зв'язку з цим ми виділяємо абсолютний або парадигматичний еліпсис, який є нормативно граматичним: елімінований елемент речення реконструюється із структурної схеми граматичного речення, він закладений мовою, її системою і входить у мовну компетенцію носія іспанської мови. Він є дисконтинуїтивним, і його зв'язок з композиційним стандартом непостійний. Важливою умовою парадигматичного еліпсиса є зберігання семантичного обсягу:

- Enrique...

- Sí, papá

(J. García Hortelano).

Ендофоричний та екзофоричний еліпсиси є даністю мовлення; тексту або комунікативної ситуації, тобто несуть синтагматичний характер. В екзофоричному еліпсисі інтерпретація елімінованого елемента здійснюється відносно комунікативної ситуації, пропозиція конденсується у репліці:

- ¿El retrete? - preguntó Ciriaco, amodorrado.

- Al fondo - le señaló Iñaque

(J.A. Zunzunegui).

Ендофоричний еліпсис випливає з можливості тлумачити кожне речення відносно інтерпретації інших речень:

- Estoy cansado, sobrina.
- Pero cansado, ¿de qué?
- De tanta farsa

(J.A. Zunzunegui).

Ендофоричний еліпсис неоднорідний, він містить у собі так званий тектонічний, при якому елімінований елемент відновлюється з мовленнєвого ланцюжка, із структури діалогічного тексту; парцельований еліпсис виводиться з базової (ініціюючої) репліки. Якщо у парадигматичному еліпсисі превалює процес супресії, тоді у синтагматичному на перше місце висувається явище реституції. Некомплетивність пов'язана також з текстовою пресупозиційною економією, яку можна детермінувати як пресупозитивний еліпсис.

У зв'язку з некомплетивністю граматичних діалогічних побудов вважаємо за доцільне ввести поняття "ретрогресія". Лінійність мовлення припускає відсутність окремих членів висловлення, співвідносних з членом (членами) попередніх висловлень, внаслідок чого виникають неповні, еліптичні та фраземічні побудови. В основі механізму ретрогресії лежить текстова дистрибуція, діалогічний різновид якої бере участь у формуванні діалогічної макрофрази. Залежно від засобів її реалізації можна виділити такі види ретрогресії: текстова, реченнєва, семантична.

Явище фраземізації відтворює процес формування діалогічних фразем, які відповідають логіко-граматичному предикату. Предикативну основу фраземи закладено поза її структурою. а основні риси, на нашу думку, такі: формує судження у діалогічній макрофразі; у семантичному аспекті співвідносить висловлення з позамовною дійсністю; у комунікативному - виділяє у висловленні

рему. Явище фраземізації ґрунтується на мовному еліпсисі й є явищем реченнєвим (текстовим): мовний еліпсис дозволяє ситуативно "прив'язувати" фразему. При ситуативній фраземізації невербалізоване дієслово реконструюється лише за умови наявності ситуації спілкування, що передбачає як саму діалогічну ситуацію, так і фонові знання співрозмовників: *Una reseta de sal - dijo (M. Delibes)*. При контекстуальній фраземізації невербалізоване дієслово можна реконструювати лише з лінгвістичного контексту або попереднього висловлення:

- ¿Pero para qué te has molestado?
- Para verle a él contento

(J.A. Zunzunegui).

Граматична структура набуває статусу інтеракціональної відповідно до синтагматичної лінії архітектонічних конститuentів діалогічного тексту. В інтеракціональній граматиці вступають у дію параметри і механізми, які неможливо спостерігати при аналізі окремих висловлень. Синтагматична модуляція інтеракціональної граматичної структури викликана змінами параметрів лексичного і синтаксичного характеру під впливом іншої модуляції, зі зміщенням значеннєвого і граматичного центрів. Фраземи - це продукт синтаксичної, а саме текстової (комунікативної) деривації. У процесі текстової деривації змінюється структура одиниці, яка є первинною. Дериваційні відношення між фраземою та ізоморфним реченням випливають із синтаксичної сполучуваності одиниць. У діалогічному тексті ступінь регулярності дериваційних процесів досить великий. При цьому лінійна деривація полягає у згортанні предикативності.

За своєю побудовою фраземи здебільше - словосполучення, що мають згорнуту предикативність. Ця особливість фраземи

виводиться з характеристики словосполучення як одиниці, яка знаходиться між номінацією та комунікацією. Для всіх номінативних одиниць притаманний ономасіологічний ізоморфізм: у процесі найменування фрагмента дійсності словосполученням виникає особливий характер смислових і граматичних відносин між ономасіологічним базисом і ознакою, яка предичюється цьому базису. На цій підставі окремі словосполучення можуть співпадати з пропозиціональними побудовами. Словосполучення акумулює номінативне значення; граматична номінація в ньому реалізується через відношення між його компонентами; ситуаційна номінація актуалізує зв'язок між лексичною і граматичною номінаціями. Саме на цьому і ґрунтується функціонально-семантична категорія предикативності. Вона дозволяє кваліфікувати словосполучення як згорнуту пропозицію, еквівалентну актуалізованому реченню, тобто висловленню. Діалогічна "прив'язаність" словосполучення допомагає простежити ізоморфність номінатива-словосполучення і пропозиції-словосполучення. Пропозиція-словосполучення є однією з одиниць граматики діалогічного тексту - фразею. Найбільшу і найспецифічнішу групу діалогічних фразем складають безособові форми дієслова, які мають яскраво виражені пропозиціональні моделі зі згорнутою предикативністю.

За дериґацією фраземи можна поділити на фраземи як композити ендодентричного характеру і фраземи як композити екзодентричного характеру. Коли виділяються ендодентричні фраземи, то в дію вступають закони побудови речення на основі мотиву синтаксичної спрямованості та синтаксичного значення. Коли виділяються екзодентричні фраземи, то в дію вступають, поряд із законами конструювання речення, дискурсивні закономірності.

Таким чином, фразема як фундаментальна одиниця інтеракціональної граматики утворює один із аспектів формально-змістовного боку діалогічного тексту завдяки суб'єктивно-модально-комунікативному значенню, яке забезпечується усією фраземічною схемою і не виводиться з жодного її компонента. Виділяємо такі ознаки фразем, які дозволяють кваліфікувати їх як пропозиції: потенційна синтагматичність, пропозиціональність, вторинність походження (дериваційність), функціональна перспектива (спрямованість), абсолютність позиції, співвідносність з інформативними одиницями діалогічного тексту, відносна стабільність, комунікативність, ретроспективність (рідше проспективність), розмовність.

Фраземічні моделі інтеракціональної граматики будуються на синтаксичних моделях. Фразема - це факт мовлення, речення - знакова одиниця мови. Їхній взаємозв'язок зумовлений синтезом мовних рівнів: граматичного і комунікативного. Синтаксичні моделі виступають інваріантом, тобто абстрактною одиницею граматичного рівня; фраземічна модель - мовленнєва варіантна реалізація абстрактної мовної одиниці на комунікативному рівні, співвідносна з висловленням. Рухомість моделі двоскладового речення у діалогічному тексті полягає в реверсії як основі репрезентації. Явище реверсії є текстовим і характерним лише для діалогічного тексту. Принцип реверсії базується на анафоричній функції фразем, що характеризують репрезентацію, або на субституції (слова-речення зі, по, модальні слова, вигуки, звернення). Субституція і репрезентація мають у своїй основі реверсивну кореляцію: субституція ґрунтується на вторинній номінації, а репрезентація - на розчленуванні складної форми або структури.

Структурні схеми фразем стандартизуються за двома принципами: синтаксичним, а саме реченнєвим та морфологічним, а саме словосполучувальним. Інтеракціональна граматична парадигма фразем входить до граматичної парадигми діалогічного тексту як її складник. Вона є релевантною ознакою граматики діалогічного тексту й ізоморфна граматичній парадигмі тексту. Для речення первинні дві функції: логічна і комунікативна, для фраземи - тільки комунікативна. У реченні присутні предикативність, семантична структура як логічне відношення між компонентами предикативної основи, комунікативне значення, що містить у собі актуальне членування. Фразема характеризується опосередкованою, формально не вираженою предикативністю; семантичною структурою як співвідношенням з позамовною ситуацією поміж нульовим компонентом і експліцитним компонентом предикативної основи через граматичний і семантичний зв'язок; комунікативним значенням, забезпеченням ремою у висловленні. Щодо прагматичного потенціалу речення і фраземи, то він збігається.

Від фразем-пропозицій відрізняються фраземи-діалогізми, які визначаються як рекурентні поведінкові ряди і є заготовками для конкретних комунікативних ситуацій, що повгоруються. Характеристика фразем-діалогізмів зводиться до таких параметрів: узагальнений характер функціонального значення, прагматична нерелевантність, статус діалогічних парентез через те, що вони є конститuentами формативів діалогічної макрофрази.

У композиційному стандарті діалогічного тексту в процесі утворення діалогічних фразем підрядні речення відіграють важливу роль у формуванні усталених виразів фразеологізованого типу, а також синтаксичних фразеоскем. Мова йде про самостійне, без

опори на головне, функціонування підрядних речень: *Cuando meen las gallinas; Como dos y tres son cinco*. При цьому їх слід відрізнити від парцельованих та інтегрованих підрядних речень. Вони виникли як наслідок еліпсиса головного речення; йдець про так званий структурно-текстовий еліпсис: відношення між двома структурами (квазіпідрядним та невираженим головним) підрядно-інтегровані. Якщо інтегровані та парцельовані підрядні речення несуть тільки інформаційний зміст, то так звані квазіпідрядні речення мають ще й конотативне значення - оцінне. Головною умовою, що впливає на структурну організацію складнопідрядного речення у діалогічному тексті, є місце моделі у структурі самої репліки як формативу діалогічної макрофрази або в межах власне діалогічної макрофрази.

Складносурядні речення в інтеракціональній граматиці - явище конвенціональне. Конвенціональність випливає з того, що сурядність як вид синтаксичного зв'язку рівностатусних одиниць мови у межах інтеракціональної граматики повинна мати зовсім інше тлумачення. Репліки об'єднуються у діалогічному тексті за принципом координації рівностатусних конститuentів, що не залежить від семантико-синтаксичних стосунків між ними. Це положення ще раз підкреслює правомірність нашої тези про те, що діалогічна єдність, куди входять рівностатусні репліки як конституенти діалогічного тексту, не може бути одиницею його граматики. Їхня координація (сурядність) є текстовою, а не граматичною. Таким чином, текстова координація (сурядність) конститuentів діалогічного тексту може кваліфікуватися як периферійний вид зв'язку, тобто логіко-текстовий. Периферійний характер сурядності в інтеракціональній граматиці спостерігається у ланцюжку і виявляється у послідовності конструктивних одиниць діалогічного тексту. У цьому значенні

останні є сурядними в ієрархії архітектонічної підсистеми діалогічного тексту. Периферійна сурядність не може бути оберненою, вона напаровується на усі визначені нами види зв'язку формативів діалогічної макрофрази. Разом з тим периферійна сурядність є недостатньою для формування діалогічної макрофрази як одиниці інтеракціональної граматики. Інтеракціональна сурядність координує і розподіляє послідовність одиниць інтеракціональної граматики відповідно до смислу цієї послідовності. Вона є одним із засобів формування діалогічної макрофрази з рівностатусних одиниць. Периферійна сурядність акумулює універсальні різновиди синтаксичного зв'язку: безсполучниковий зв'язок сурядності та підрядності. Інтеракціональна сурядність співвідноситься і корелює з периферійною, вона зорієнтована на вертикальне соположення функціонально рівностатусних одиниць інтеракціональної граматики будь-якої структури (предикативної і непередикативної). Інтеракціональна сурядність маніфестується одночасно синтаксичними й лексичними засобами. З одного боку, інтеракціональна сурядність спирається на семантику рівностатусних одиниць інтеракціональної граматики, з іншого, - на певні показники: частки, вставні слова, вказівні та анафоричні займенники, на взаємодію модального значення останніх. Особливістю інтеракціональної сурядності є невираженість семантичних компонентів, спільних для рівностатусних інтеракціональних одиниць:

ARTURO. - El coche tiene gasolina suficiente. No tiene por que vemos nadie hasta Madrid.

NIC. - Y vamos a tu casa

(A. Sastre).

Можна припустити, що сурядність як синтаксичний вид зв'язку первинною сферою вжитку мала діалогічне мовлення.

У загальних висновках викладено концепцію діалогічного тексту та його граматичної побудови. Виділено такі специфікації характеристик іспанського діалогічного тексту, які є новими для сучасної іспаністики:

1. Диференціація іспанської мови здійснюється саме на рівні мовлення, зокрема розмовного. Іспанське літературне розмовне мовлення відзначається варіативністю відносно передачі референтної ситуації. Що стосується національної варіативності іспанського літературного розмовного мовлення у межах комунікативної (діалогічної) ситуації, яка у сукупності з референтною складає специфіку діалогічного тексту, то вона пов'язана з національно-культурною специфікою соціальної інтеракції.

2. Спільна іспанська мова сформована як система функціональних можливостей, але вона не характеризується єдиною і усталеною нормою. Мовній нормі спільної іспанської мови притаманні: відносна стабільність, обов'язковість для усього мовного ареалу, нерозривний зв'язок із системою мови, варіативність різнорівневих одиниць, закладених цією системою. Ознакою норми загальноіспанського літературного мовлення є динамізм, зумовлений комунікативною ситуацією, "відповідність" до сукупності звичок.

3. Визнається кодифікація іспанського літературного розмовного мовлення відносно комунікативної ситуації у межах діалогічного тексту. Вводиться поняття "діалогічна кодифікація" як феномен, в основі якого лежить принцип реплікування. Діалогічна (текстова) кодифікація - це закріплення значень для

питання і відповіді, засоби вступу у комунікацію, виходу з неї, її підтримка, тощо.

4. Вводиться поняття "комунікативна норма синтаксису мовлення". Остання задає синтаксичним побудовам відповідну ситуацію вжитку у діалогічному тексті, в якому, в свою чергу, інтеракціональна граматична норма дозволяє адекватно виражати мовними засобами не тільки референтну, але й комунікативну (діалогічну) ситуацію спілкування через вживання синтаксичних структур у діалогічній мовленнєвій діяльності.

5. Вперше пропонується функціонально-стилістична класифікація іспанських діалогічних текстів на підставі різноманітних мовленнєвих функцій та суспільних сфер використання діалогічного тексту. Крім предметно-логічної лінії, у діалогічному тексті берегеться до уваги референтна, комунікативна (інтерактивна та мотиваційна) ситуації; завдяки цьому можна виділити такі підтипи діалогічного тексту, як алетичний, акціональний, суб'єктивований.

6. Одиниці інтеракціональної граматики ґрунтуються на структурних схемах іспанського простого і складного речень і моделюються відповідно до синтаксичної деривації. У формуванні діалогічної макрофрази беруть участь семантико-синтаксичні засоби зв'язку, які виявляють загальноприйняті і суто діалогічні функції та значення. Фрази походять з простого речення та словосполучення або утворюються внаслідок фразеологізації за законами системи іспанської мови. Власне іспанськими за способом деривації є фрази, утворені безособовими формами дієслова, та фрази-діалогізми.

7. Складнопідрядні речення в інтеракціональній граматиці мають тенденцію до антиеліпсиса, а саме до елімінації головного

речення. Яскравим прикладом можуть служити квазіпідрядні речення як синтаксичні деривати. Синтаксична деривація не торкається структури складносурядних речень у діалогічному тексті. Йдеться не про синтаксичні деривати, а про модифікацію поняття "сурядність" як наслідку інтеракціональної структури діалогічного тексту та перегляд ролі традиційних сполучників сурядності, які функціонують на рівні тексту.

Основні положення дисертації відображено у 75 публікаціях, найважливішими з яких є:

1. Текстовий аналіз композиційного стандарту іспанського діалогічного мовлення. - Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 1994. - 96с.

2. Діалог як форма іспанського розмовно-літературного мовлення//Мови європейського культурного ареалу: розвиток і взаємодія. Колективна монографія. - Київ, 1995. - С. 168-178.

3. Роль синтаксичних засобів зв'язку у структурній організації діалогу//Universidad de La Habana (Куба). - 1981. - № 213. - С. 138-157 (ісп. мовою).

4. Про складнопідрядні речення у діалозі//Universidad de La Habana (Куба). - 1981. - № 215. - С. 161-171 (ісп. мовою).

5. Граматична природа висловлення-відповіді у діалогічній єдності//Santiago (Куба). - 1981. - № 41. - С. 83-100 (ісп. мовою).

6. Семантика синтаксичних засобів зв'язку у діалогічному тексті//Yelmo (Ісландія). - 1981/1982. - №№ 50-51. - С. 25-32 (ісп. мовою).

7. Апеллятивы и "переключатели" темы в диалоге//Содержательные аспекты языковых единиц: Сб. науч. статей. - Киев, 1982. - С. 72-75.

8. Неличные формы глагола в диалоге//Вестник Киевского университета. Серия романо-германской филологии. - 1984. - № 18. - С. 89-91.

9. Линейная последовательность в диалогическом тексте//Проблемы лексико-грамматической семантики романских языков в

их национальных вариантах: Метод. рекомендації по курсам романського мовознавства. Ч. I. - Київ: Київськ. ун-т, 1985. - С. 27-28.

10. Функциональные связи конститuentов диалогического текста//Функционирование единиц уровня предложения в структуре текста: Метод. рекомендації к спецкурсу по лингвистике текста. - Київ: Київськ. ун-т, 1985. - С. 22-30.

11. Стилістика діалогічного мовлення//Ісла (Куба). - 1985. - № 80. - С. 58-68 (ісп. мовою).

12. Граматика і стилістика підмета - займенника в іспанському мовленні//Universidad de La Habana (Куба). - 1985. - № 217. - С. 154-166 (ісп. мовою).

13. Нарушение последовательности речи в диалогическом тексте//Вестник Киевского университета. Серия романо-германской филологии. - 1986. - № 20. - С. 88-91.

14. Стилистическая дифференциация синтаксических единиц и коммуникативная интенция в диалогическом тексте//Конститутивные единицы предложения и текста: Метод. рекомендації по курсу теоретической грамматики испанского языка. - Київ: Київськ. ун-т, 1986. - С. 11-16.

15. Функция подлежащего в семантико-синтаксической организации композиционно дифференцированных текстов //Вестник Киевского университета. Серия романо-германской филологии. - 1988. - № 22. - С. 30-34 (в соавторстве с Е.В. Литвиненко).

16. Речевая реализация некоторых синтаксических построений в пьесах Э. Кинтеро//Грамматические и лексические аспекты регионального варьирования полинациональных языков: Сб. науч. трудов. - Київ: КГПУ, 1988. - С. 59-62.

17. Языковая индивидуальность и смысловое интегрирование в диалогическом тексте//Вестник Киевского университета. Серия романо-германской филологии. - 1989. - № 23. - С. 22-25.

18. Высказывание и его грамматические корреляты в диалогическом тексте//Филологические науки и методика их преподавания: Научно-метод. материалы. - Житомир: ЖВУРЭ, 1992. - Вып. 6. - С. 34-36.

19. Мовні та текстові одиниці діалогічного тексту//Синтаксис, семантика і прагматика мовних одиниць: Зб. наук. праць. /За заг. ред. О.М. Старикової/. Київ: НМК ВО, 1992. - С. 34-38.

20. Текстуальные фраземы и их отражение в лексикографии//Современные проблемы лексикографии: Сб. науч. трудов. - Харьков, 1992. - С. 179-182 (в соавторстве с Л.А. Русецкой).

21. Діалогічний текст у національному варіюванні іспанської мови: норма мови і норма мовлення//Стара і нова Румунія: проблеми і перспективи. - Київ: Віпол, 1993. - С. 34-37 (ісп. мовою).

22. Этнокультурная специфика функционирования обращения в диалогическом общении//Язык и культура. Вторая международная конференция: доклады. - Киев, 1993. - С. 62-68 (в соавторстве с Л.А. Русецкой).

23. Основні закономірності структурування граматики діалогічного тексту (на матеріалі сучасної іспанської мови)//Іноземна філологія. - 1993. - Вип. 105. - С. 76-81.

24. Апоσιοпеца как явление грамматики диалогического текста (на материале испанского художественного диалога) //Лингвистические исследования: эволюция и функционирование языка: Сб. науч. статей. - Екатеринбург: Уральск. пед. ун-т, 1993. - С. 110-114.

25. О единстве номинативного и коммуникативного начал в словосочетании как компоненте диалогической макрофразы //Социолингвистика. Лексикология. Грамматика: Межвуз. сб. науч. трудов. - Пятигорск, 1993. - С. 20-25 (в соавторстве с Л.А. Русецкой).

26. Место пропозициональных установок в структурно-смысловых схемах текста//Лингвистика текста: Сб. науч. трудов. - Пятигорск, 1993. - С. 38-43 (в соавторстве с Т.П. Архипович).

27. Испанская литературная разговорная речь в диалогическом тексте//Романская филология: Ежегодный сб. науч. трудов. Том I. - Екатеринбург: Уральск. пед. ун-т, 1993. - С. 41-47.

28. Універсальність загальнотекстової категорії діалогічності (щодо адресативності текстів міжнародних документів)//Іноземна філологія. - 1994. - Вип. 107. - С. 52-57 (у співавторстві з Т.П. Архипович).

29. Бездієслівні структури у діалогічному тексті та їх переклад (на матеріалі іспанського художнього діалогу)// Теорія і практика перекладу: Український наук. зб. - 1994. - Вип. 20. - С. 88-95.

30. Диалогическая макрофраза и её характеристики// Вопросы романо-германской филологии (лексикология, грамматика, и текстология): Сб. науч. трудов. - Пятигорск, 1994. - С. 34-38.

31. Обращение как единица стилистического синтаксиса// Предложение и текст: структурно-семантические характеристики: Сб. науч. статей. - Киевск. ун-т, М., 1984. - С. 141-145. - Деп. в ИНИОН АН СССР. - № 18647. - 11.11.84г.

32. Функционирование личного местоимения *yo* в испаноязычной речи//Структурно-семантические исследования романских и германских языков: Сб. науч. статей. - Киевск. ун-т, М., 1985. - С. 115-121. - Деп. в ИНИОН АН СССР. - № 20844. - 22.05.85г.

33. Некоторые моменты коммуникативно-прагматической ориентированности в диалогическом тексте//Прагматика речевых единиц: Сб. науч. статей. - Киевск. ун-т, М., 1986. - С. 111-117. - Деп. в ИНИОН АН СССР. - № 267338. - 4.09.86г.

34. Диалогический текст как подсистема текста (на материале современного испанского языка)//Проблемы синтаксиса романских и германских языков: Межвуз. сб. науч. трудов. - Ленинградск. гос. пед. ин-т. - Л., 1989. - С. 68-80. - Деп. в ИНИОН АН СССР. - № 39586. - 22.09.89г.

35. Роль личных местоимений в формировании коммуникативного аспекта испанского диалогического текста//Теоретические проблемы лексики и грамматики испанского языка: Сб. науч. статей. - КГПИИЯ, Киев, 1991-1992. - С. 25-28. - Деп. в ИНИОН РАН. - № 46935. - 14.08.92г.

36. О речевых интенциях в интеракциональной грамматике (на материале испанского художественного диалога)// Коммуникативно-прагматические аспекты изучения языка для специальных целей: Сб. науч. статей. - Киевск. ун-т, Киев, 1992. - С. 34-40. - Деп. в УкрИНТИ. - № 457. - 8.04.92г.

37. Отражение фразеологизированных фразем в лексикографических источниках//Теория и практика терминологической лексикографии: Сб. науч. статей. - Киевск. ун-т, Киев, 1992. - С. 41-45. - Деп. в УкрИНТИ. - № 924УК92. - 24.06.92г.

38. Функционирование слов и словосочетаний в качестве самостоятельных высказываний в диалогическом тексте// Современные проблемы романистики: Тезисы V Всесоюзной конференции по романскому языкознанию. Том I. - Калинин, 1986. - С. 63-64.

39. Интегрированные подсистемы диалогического текста// Семантика целого текста: Тезисы выступлений на совещании (Одесса, сентябрь 1987). - М., 1987. - С. 37-38.

40. О выделении интеракционных грамматических структур в грамматике диалогического текста//Проблемы функционального описания языковых единиц: Тезисы докладов. - Свердловск, 1990. - С. 19-20.

41. Место диалогических фразем в грамматической системе испанского языка//VI Всесоюзная конференция по романскому языкознанию. Современная проблема романистики: прагматика, семантика, синтаксис: Тезисы докладов. Том I. - М. - Воронеж, 1991. - С. 44-45.

42. Интеракционная грамматика как контекстная грамматика //Методы сравнительно-сопоставительного изучения романских и германских языков: Тезисы докладов. - Ярославль, 1992. - С. 40-41.

43. Единицы грамматики диалогического текста// Новое в лингвистике и методике преподавания иностранных языков: Тезисы докладов. - Пермь, 1992. - С. 164-165.

44. Отражение управленческой концепции общения в грамматике диалогического текста//Проблемы языков для специальных целей, научной и профессиональной коммуникации: Тезисы докладов международной научной конференции. - Киев, 1992. - С. 45-46.

45. "Нереченнєві" побудови в діалогічних текстах неспоріднених мов та їхнє місце в практиці вивчення іноземної мови// Українська мова як база у вивченні іноземних мов: Тези доповідей науково-практичної конференції. - Київ, 1992. - С. 12-14 (у співавторстві з О.М. Бортуничук).

46. О смысловой структуре диалогического текста// Лингвистический знак как когнитивное и культурогенное образование: Тезисы докладов. - Санкт-Петербург, 1992. - С. 26-27.

47. "Ненормативні" структури в граматиці діалогічного тексту// Проблеми лінгвістики тексту та лінгвометодики: Тези доповідей. - Львів, 1992. - С. 167-168.

48. К вопросу о формировании коммуникативного потенциала композиционно дифференцированных текстов различных жанров//

Дискурс и аргументация: Тезисы докладов. - Пятигорск, 1992. - С. 25-26.

49. Разговорная речь полинациональных языков и её роль в формировании текстов//Ареалогия: проблемы и достижения: Тезисы докладов. - Минск, 1993. - С. 96-97 (в соавторстве с Л.А. Русецкой).

50. Про статус розмовного мовлення в діалогічних текстах неспоріднених мов (іспанської та української)// Іспанська мова і культура в сучасному світі: Міжнародна науково-практична конференція. - Київ: КДПІМ, 1994. - С. 13-14.

51. Фразема як синтаксичний дериват// Лінгвістичні та методичні проблеми викладання мови як іноземної: Міжнародна конференція. - Полтава, 1994. - С. 93-94.

52. Місце різних видів компетенції у створенні національної мовної картини світу в діалогічному тексті// Проблеми зіставної семантики: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. - Київ, 1995. - С. 192-193.

Getman Z.O. The Spanish dialogical speech linguistic model: principles of a dialogical text grammatical structure.

Dissertation for the Doctor of Philology Degree / Manuscript, speciality 10.02.05 - Romance Languages. Taras Shevchenko Kyiv University, Kyiv, 1996.

The paper investigates the Spanish dialogical text grammatical structure, the literary colloquial speech being a basis of a dialogical text. A dialogical text as a type of the text includes three systems: a structural system, a semantic system and a communicative system. The dialogical text grammar is qualified as an interactional one and it is proved by the mechanism of such text creation, i.e. by means of making replies. Thus the interactional character of speech communication makes it possible to consider the dialogical category to be common to all kinds of text. The paper also shows the mechanism of interactional grammar units formation. Such units include words, word-combinations, sentences as well as syntactic derivatives, i.e. special units typical of a dialogical text such as phrasemes and dialogical macrophrases. *all above mentioned* grammatical units interact with

textual constituents of a structural dialogical text system, i.e. a reply, a dialogical unity, a thematic bloc. The interaction of textual and grammatical units of a dialogical text, types of connection between them and their grammatical peculiarities make it possible to represent a Spanish dialogical speech in the form of a model.

Гетьман З.А. Лингвистическая модель испанской диалогической речи: принципы грамматического построения диалогического текста.

Диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук по специальности 10.02.05 - романские языки, Киевский университет им. Тараса Шевченко, Киев, 1996.

В работе исследуется грамматическая организация испанского диалогического текста, языковую основу которого составляет литературная разговорная речь. Диалогический текст как подсистема текста включает три системы: архитектурную, формально-смысловую, коммуникативно-речевую. Грамматика диалогического текста квалифицируется как интеракциональная, что вытекает из механизма создания диалогического текста путем реплицирования; отражает интеракциональный характер речевого (текстового) общения; позволяет признать категорию диалогичности общетекстовой. Показан механизм формирования единиц интеракциональной грамматики, которая, кроме базовых синтаксических единиц: слова, словосочетания, предложения, включает синтаксические дериваты, собственные единицы - фразему и диалогическую макрофразу. Перечисленные грамматические единицы взаимодействуют с текстовыми, конститuentами архитектурной подсистемы диалогического текста: репликой диалогическим единством, тематическим блоком. Взаимодействие текстовых и грамматических единиц диалогического текста,

выделенные виды связей между ними и их грамматическое оформление позволяют представить испанскую диалогическую речь в виде определённой модели.

Ключові слова: інтеракціональна грамати́ка, спільна іспанська мова, літературне розмовне мовлення, висловлення, дискурс, компетенція, діалогічна макрофраза, фразема, словосполучення, модель речення, модель фраземи, фраземізація, національна норма, кодифікація, антропоцентричність мовлення.

Підп. до друку 26.07.96р. Формат 60x84/16. Друк офс.

Папір офс. Ум. друк. арк. 3,0. Тираж 100 пр.

Друкарня Упр. Південно-Східної заліз. ші.
м. Київ, вул. Лисенко, 6

02. 81

112 2007

Ab 35.343

AB 35.343